

Lliçó magistral

Com puc expressar la meva alegria avui, per l'honor que se'm fa de dur les insígnies de doctor Honoris Causa de la Universitat de les Illes Balears. Per quin motiu m'heu trobat, doncs, digne dels vostres vots?

Sens dubte ho dec a les nombroses amistats que, amb gran plaer, veig entre vosaltres. I donaré les gràcies per l'ocasió que se m'ofereix per expressar la meva gratitud i la de la meva dona, nascuda a Espanya, a tots aquells que han tingut l'amabilitat d'acollir-nos amb tanta generositat, de tot cor.

Ara fa tretze anys que ens sentírem atrets per la bellesa de les vostres illes. S'hi gaudeix alhora de la modernitat i de l'allunyament del continent. La vostra illa, que a vegades vosaltres mateixos, irònicament, qualifiqueu d'*illa de la calma*.

Però el que fa que hi tornem tan sovint i que hi haguem comprat una petita propietat, és l'acollida meravellosa que hem rebut aquí. La disponibilitat, l'obsequiositat, el desig d'ajudar, de fer un favor, són incomparables. Hem sentit al nostre voltant la calidesa de l'amistat excepcional que ens ha commoguts i que encara ara ens commou tant! Com, ateses aquestes circumstàncies, no sentir-se, amb cert orgull, un poc mallorquí? Que no és aquest el millor agraïment que pugui formular? Gràcies per haver-nos, en certa mesura, adoptats. Aquest Honoris Causa de la vostra universitat n'és el punt culminant.

Les illes en el món, i per consegüent les Balears, posseeixen un privilegi que les fa particularment atractives. Més que en qualsevol altre lloc, conserven un sabor, una cultura, un mode de vida que els és propi. S'hi respira una atmosfera plena de seny, el temps no té la mateixa cadència. Un s'hi sent protegit contra els excessos i les turbulències d'una civilització desbordada.

Personalment som extraordinàriament sensible al fet que l'art, en tots els seus components –arquitectura, pintura i escultura–, ocupi un lloc privilegiat a Mallorca, on prosperen nombrosos palaus, museus i galeries d'art.

La meva vida, ja molt llarga, ha estat feliç. Som, ho sé, un gran privilegiat, com bé testimonia aquesta bella cerimònia. He tingut la sort de néixer després dels segles de les llums, en el si d'una família honesta i culta, en un segle únic dins la història de la humanitat, marcat per una acceleració exponencial dels coneixements científics. Havent nat en el decurs de l'era industrial, he viscut les revolucions de l'era del petroli, del plàstic, de l'àtom i finalment de l'electrònica. Amb massa freqüència aquests nous poders han estat usats de forma abusiva o fins i tot errada. L'home, embriagat pel seu recent domini de la matèria, no sempre n'ha sabut controlar els efectes, que comportaven un greu deteriorament del seu entorn.

Quant a això i per il·lustrar el meu enraonament, voldria parlar-vos de l'Illa de Pasqua, que visitàrem la meva dona i jo el 1971. A partir de l'estudi dels grups tissulars vaig poder provar que els seus habitants eren veritables polinesis, tot i que completament aïllats dels seus orígens des de feia més de mil anys. Malgrat aquest aïllament, varen saber crear una civilització original marcada, com bé sabeu, per aquelles admirables estàtues gegants, les moai. Aviat, a causa de l'excés de població –de deu a vint mil persones per a una illa que feia vint-i-cinc per quinze quilòmetres–, l'equilibri biològic va rompre's. S'esgotaren els recursos, aparegué la fam, esclataren guerres fraticides. Exhaustió dels recursos naturals, demografia galopant, desforestació, mals que ens són familiars i que, dolorosament, ressonen en nosaltres.

Aleshores es produí un veritable miracle. Els senyors de la guerra, cansats de la lluita fraticida, imaginaren un sistema pacífic per designar el dirigent anual: L'Home-ocell. Ho seria el que primer duqués nedant un ou post pels ocells migratoris sobre un roquissar d'allà prop.

És inútil insistir sobre la bellesa del símbol –l'ou, font de vida–, o sobre les sorprenents analogies entre aquest petit illot llunyà i el nostre no menys petit planeta: aquest minúscul còdol perdut dins la immensitat de l'univers. L'Illa de Pasqua és un microcosmos que ens mostra el que podria passar-li a la nostra Terra si no anam amb compte. Sabrem aprendre la lliçó de l'Illa de Pasqua?

Efectivament, les amenaces s'acumulen en el nostre medi ambient i ja hi ha molts d'indicadors que ens adverteixen del perill: excés de població –aviat nou mil milions d'habitants, desforestació, desertització, esterilitat de les terres, escassetat d'aigua dolça, extinció de nombroses espècies vives, esgotament accelerat dels recursos d'energia fòssil; tot sense comptar els riscos deguts a la bogeria dels homes, com són ara les guerres atòmiques o biològiques.

Doncs ara s'afegeix a aquestes greus amenaces la del canvi climàtic. Des d'ara mateix està comprovat i hom està d'acord a afirmar que això és degut en gran mesura a l'activitat humana. De fet, amb l'era industrial és quan es palesa l'inici d'un escalfament accelerat del planeta per l'efecte hivernacle amb tot el seu seguici previsible de catàstrofes naturals: sequeres, inundacions i tornados, i d'altres.

L'augment de la temperatura serà certament progressiu, si bé ràpid, i caldrà una adaptació tant de la flora com de la fauna... Serà compatible amb la vida humana? En quines condicions viuran els nostres néts el 2100 amb un increment de quatre a sis graus? El 2050 amb un increment de dos a quatre graus... el 2050 és demà mateix!

L'escalfament del planeta serà progressiu, però no sabem a quin ritme. El que sí és cert és que comportarà una greu crisi d'adaptació del conjunt de la humanitat. Ara bé, l'adaptació no pot fer-se més que amb el pas lent de les generacions.

Així doncs el nou deure dels científics serà d'ajudar, i fins i tot d'accelerar aquesta adaptació tot divulgant la noció de responsabilitat de cara a les aplicacions de la ciència. Algunes de les mesures hauran de ser aplicades al conjunt dels habitants de la Terra per ser eficaces contra l'escalfament, i, per tant, acceptades per tothom, el que no passa avui dia amb la reducció de les emissions de gas carbònic. Pel que fa a d'altres, el gran públic haurà d'influir en els que prenen les decisions i que només pensen a curt termini: els polítics, àvids de vots per ser elegits, i els industrials, àvids de vendes en profit seu. D'aquesta manera es podran evitar mesures inadequades o prematures. El pes de l'opinió pública és considerable. Però l'hem d'invocar.

És aquesta l'estratègia que ha desenvolupat el Moviment Universal de la Responsabilitat Científica, que he presidit durant molts d'anys. Resulta essencial perquè la humanitat s'adapti progressivament i harmoniosament a la nova situació que, per desgràcia seva, ella mateixa ha creat, per ignorància i despreocupació. Sort que l'home té una formidable capacitat d'adaptació, com ha demostrat des de fa milers d'anys, seguint la llei de la selecció natural. Avui dia, en canvi, això haurà de fer-se amb ple coneixement de causa. L'home ja no ha d'estar sotmès al destí, sinó que pot orientar-lo amb lucidesa. Amb tot el que sabem, seríem ben culpables si no triàssim la via del seny: L'Home-ocell, és a dir, l'home lúcida i responsable.

Si oblido aquests lents anys d'adaptació i em centro ara en el que podria esdevenir-se a un termini més llarg de temps, si la ciència continua la seva ascensió extraordinària, em sento del tot optimista.

Tenc una gran confiança en l'home, del qual he apreciat la insondable generositat, innata en la major part de la humanitat. Al llarg de la meua vida científica, he tengut la sort de tractar amb homes i dones admirables: els donants de sang, de medul·la, i fins i tot d'òrgans.

Cents de persones respongueren a les meves crides per participar en els meus experiments. Famílies senceres amb els seus fills s'han ofert per sotmetre's a trasplantaments de pell. Ha estat gràcies al seu sacrifici, a la seva abnegació i al seu entusiasme que he pogut obrir el camí per al trasplantament d'òrgans. Avui són més de vuit milions arreu del món, els voluntaris donants de medul·la. Bell exemple de solidaritat a escala planetària, que demostra que el cor dels homes sempre està obert al sofriment d'altri.

Sens dubte, la humanitat tendrà seny per superar les rivalitats i els conflictes, i per acréixer el tresor que representa la necessitat pregona de l'ànima humana d'elevant-se encara més per damunt la seva condició animal. De fet, existeixen valors universals, reconeguts i venerats per tots els homes de tota cultura, religió o filosofia, per culminar en el que és essencial: la fi del menyspreu, font de totes les incomprendiments entre els pobles.

El paper primordial de l'educació generalitzada a tota la humanitat és una condició essencial, si no indispensable, perquè s'estableixi un consens fraternal. Crec que això és possible gràcies a la globalització dels coneixements i a la seva difusió, a partir d'ara instantània gràcies a les tècniques modernes. El seu impacte formidable, encara no s'ha entès totalment ni s'ha explotat en totes les seves possibilitats en benefici de l'ensenyament i de la difusió dels coneixements.

Desitjo l'aliança entre la part dreta i esquerra del cervell, és a dir, entre la poesia i la raó, així com l'aliança de tots els cervells del món, d'ara endavant lligats per l'electrònica, aliança que podria permetre d'atènyer un nou esglai evolutiu: el de l'home sublimat, o sigui, el qui haurà sublimat els seus instints per esdevenir l'home responsable, responsable d'ell mateix, del seu entorn i, doncs, de la seva espècie.

L'aventura humana, començada no fa més de –dic bé més de– dos milions d'anys, és a dir, una gota de temps en relació al temps còsmic, prosseguirà. L'home posseeix coneixements i mitjans tècnics que mai no somià de poder assolir. Sabrà treure'n profit?

Com veieu tenc confiança en l'home, i estic segur que els mallorquins sabran preservar la serenitat i la bellesa de les seves illes i que seran, plens de seny, els primers home-ocell. La Universitat de les Illes Balears, a la qual estic orgullós de pertànyer d'ara endavant, hi jugarà un paper essencial.

El destí fa sucumbir Moltes espècies: només una Es posa en perill a ella mateixa W. H. Auden, poeta